TALOUDELLISEN KRIISIN AJAN TOIMINTA

HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Liiketalouden koulutus

syksy, 2020

Jere Nurkkala

HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Liiketalouden koulutusohjelma
Visamäen korkeakoulukeskus

Tekijä Jere Nurkkala **Vuosi** 2020

Työn nimi Taloudellisen kriisin ajan toiminta

Työn ohjaaja Sanna Kuisma

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Hämeen ammattikorkeakulun hyvinvointiosaamisen yksikkö. Heidän vastuullaan on hyvinvointialan palvelurakenteet ja palvelukulttuurin kehitystarpeet Hämeen ammattikorkeakoulussa.

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli selvittää, kuinka taloudellisen kriisin aikana toimitaan sekä tuottaa esitysmateriaalia Hämeen ammattikorkeakoululle. Esitykset tehtiin opinnäytetyön luvusta viisi, joka käsittelee taloudellisen kriisin ajan toimintaa.

Opinnäytetyössä selvitettiin talouskriisin tarkoitusta, syntyperää ja siitä aiheutuvia kustannuksia. Työssä kerrotaan Rahoitusvakausviraston ja Suomen Pankin tehtävistä Suomessa ja organisaation rakenteesta ydinaiheen tueksi. Ydinaiheena selvitetään kuinka nämä organisaatiot toimivat talouskriisin aikana.

Opinnäytetyön tuloksena saatiin aikaan kaksi powerpoint-esitystä videoineen. Nämä esitysvideot tulevat käyttöön osana opintoja, joilla täydennetään osaamista kriisi- ja poikkeusolojen aikaisesta toiminnasta.

Avainsanat talouskriisi, talous, kriisi, talouspolitiikka, bkt, rahoitus

Sivut 31 sivua

HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Business Administration
Visamäki University Campus

Author Jere Nurkkala **Year** 2020

Subject Action during the economic crisis

Supervisor Sanna Kuisma

ABSTRACT

The thesis is commissioned by the Häme University of Applied Sciences wellbeing unit. Wellbeing unit is responsible for the welfare service structures and the development needs of the service culture at Häme University of Applied Sciences.

The aim of this thesis was to find out how to act during an economic crisis and produce presentation material for Häme University of Applied Sciences. The presentations were made from how Financial Stability Authority and Bank of Finland operate during the economic crisis.

The thesis examined the purpose, origin and costs of an economic crisis. The work will explore the tasks of the Financial Stability Authority and the Bank of Finland in Finland and structure of organization to support the core topic. The core theme will be how these organizations operate during the economic crisis.

As a result of the thesis, two powerpoint presentations were made. These proposals will be available as part of studies to complement the skills for crisis and exceptional circumstances.

Keywords economic crisis, economic, crisis, economic policy, GDP, financing

Pages 31 pages

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 1

1.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset 1
1.2 Opinnäytetyön tietoperusta ja rakenne 2

2 TALOUDELLISET KRIISIT 4

2.1 Talouskriisi käsitteenä 4
2.2 Talouskriisejä 5
2.3 Talouspolitiikka 6
2.4 Kriisin kustannukset 7

3 RAHOITUSVAKAUSVIRASTO 10

3.1 Rahoitusvakausviraston tehtävät 10
3.2 Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa 11

4 SUOMEN PANKKI 13

4.1 Suomen Pankin tehtävät 14
4.2 Rahahuolto 14

5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ 16

6 TALOUDELLISEN KRIISIN AJAN TOIMINTA 17

6.1 Varautuminen 18
6.1.1 Suomen Pankki 19
6.1.2 Rahoitusvakausvirasto 20
6.2 Kriisinhallinta 21
6.2.1 Suomen Pankki 22
6.2.2 Rahoitusvakausvirasto 23
6.3 Kriisistä elpyminen 24
6.3.1 Suomen Pankki 25
6.3.2 Rahoitusvakausvirasto 26

7 POHDINTA 27

7.1 Yhteenveto 27
7.2 Opinnäytetyöprosessi ja oma osaaminen 27
7.3 Koronakriisin vaikutus opinnäytetyöhön 28

LÄHTEET 29

1 JOHDANTO

Talouskriisit ovat nousseet esiin taas vuonna 2020. Koronapandemia aiheutti maailmaan talouskriisin, joka on aiheutunut viruksen torjuntatoimista. Maiden keskuspankit ovat astuneet esille ja he ovat ottaneet uusia keinoja rahapolitiikassa, jotta maiden taloudet saataisiin ennalleen.

Aikaisemmissa talouskriiseissä ihmiset ovat keränneet käteistä, koska sen arvo on pitänyt aina hyvin puolensa. Koronakriisi toi kumminkin uudenlaisen kriisin, missä käteistä ei kerätty, koska hyvin monesta kaupasta loppui käteismyynti viruksen torjunnan vuoksi. Tämä on vaikuttanut Suomen Pankin rahahuoltoon uudenlaisena ongelmana.

Viimeksi Suomea koetteli eurokriisi ja sitä ennen globaali finanssikriisi. 1990-luvun laman vaikutukset näkyvät yhä, kun tarkastelemme Suomen työllisyystilannetta. Työllisyysasteen nostaminen on ollut jo pitkään tavoitteena, ja sen saavuttaminen tulee olemaan pitkän aikavälin tulosta. Talouskriisit ovat hyvin mielenkiintoisia tutkia, sillä kriisien vaikutukset näkyvät hyvin monella eri osa-alueella eri tavoin. Talouskriisi itsessään on monen tekijän summa.

1.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön pääaihe on taloudellisen kriisin ajan toiminta Suomessa. Työssä keskitytään kertomaan Suomen Pankin sekä Rahoitusvakausviraston toiminnasta kriisin aikana, sekä lisäksi aihetta tarkastellaan laajemmasta näkökulmasta. Opinnäytetyössä tutkitaan myös talouskriisistä aiheutuvia kustannuksia ja sitä, mikä talouskriisi itsessään on.

Opinnäytetyön aihe valikoitui tekijälle HAMK hyvinvointiosaamisen yksikön kautta. Työ on tehty heille toimeksiantona, joten työllä pyritään kertomaan mahdollisimman kattavasti toiminnasta talouskriisin aikana.

Työn tavoitteena oli saada opinnäytetyön tilaajalle kaksi powerpoint-esitystä, joissa kerrotaan taloudellisen kriisin ajan toiminnasta. Nämä esitykset tehtiin opinnäytetyön luvusta viisi. Tähän rajautuivat organisaatioiksi Suomen Pankki ja Rahoitusvakausvirasto heidän merkittävyytensä vuoksi.

Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössä ovat:
1. Mikä/mitä on talouskriisi?
2. Mitä talouskriisi kustantaa?
3. Kuinka talouskriisin aikana toimitaan?

1.2 **Opinnäytetyön tietoperusta ja rakenne**

Opinnäytetyön tietoperustana on käytetty jo olemassa olevaa materiaalia, artikkeleita ja haastatteluita. Työn teoreettinen osuus luvussa viisi koostuu neljästä aiheesta: talouspolitiikka, varautuminen, kriisinhallinta ja kriisistä elpyminen.

Tämä opinnäytetyö alkaa johdannosta, jossa lukija johdatetaan opinnäytetyön aiheeseen sekä rakenteeseen. Luvussa esitellään myös opinnäytetyön tavoitteet sekä kysymykset mihin opinnäytetyöllä pyritään vastamaan.

Taloudelliset kriisit -luvussa on käyty yleisesti läpi talouskriisiä käsitteenä sekä kerrottu aiemmista kriiseistä. Luvussa mainitaan talouskriisistä aiheutuvista kustannuksista ja pandemiasta aiheutuvista kustannuksista on kerrottu ajankohtaisuuden vuoksi. Luvussa käydään läpi myös sitä, kuinka talouspolitiikka toimii.

Rahoitusvakausvirasto-luvussa kerrotaan mikä kyseinen virasto on. Rahoitusvakausviraston tehtäviä sekä yhteistyötä muiden organisaatioiden/viranomaisten kanssa käydään läpi. Tämä ja seuraava luku Suomen Pankista on kirjoitettu siksi, jotta lukijalle tulisi mahdollisimman hyvä kuva luvussa kuusi käsiteltävistä asioista.

Suomen Pankki -luku on samankaltainen kuin edellä mainittu luku Rahoitusvakausvirastosta. Luvussa kerrotaan Suomen Pankin organisaatiosta ja heidän tehtävistään. Tärkeänä teemana luvussa käsitellään Suomen Pankille kuuluvaa rahahuoltoa.

Toiminnallinen opinnäytetyö -luvussa avataan toiminnallisen opinnäytetyön käsitettä. Tämä on tehty selventämään työn muotoa.

Taloudellisen kriisin ajan toiminta -luku on tämän opinnäytetyön toiminnallinen osuus. Luvun alussa käydään läpi talouskriisin aikaisia toimia yleisellä tasolla. Luvussa kerrotaan, miten kriiseihin varaudutaan, miten kriisinhallinta toimii sekä kuinka kriisistä elpyminen tapahtuu Suomen Pankissa ja Rahoitusvakausvirastossa. Tästä luvusta toteutettiin Hämeen ammattikorkeakoulun hyvinvointiosaamisen yksikölle kaksi noin 10 minuutin mittaista esitystä sekä aiheeseen liittyvät kysymykset vastauksineen.

Pohdinta -luku on samankaltainen johdanto -luvun kanssa. Nämä molemmat on kirjoitettu ilman lähteitä mahdollisimman lukijaystävällisesti. Luvussa pohditaan, kuinka opinnäytetyöprosessi sujui sekä miten oma osaaminen kehittyi tätä työtä tehdessä ja oliko aiemmasta

osaamisesta hyötyä. Luvussa on yhteenveto opinnäytetyön aiheista ja koronakriisin vaikutuksesta opinnäytetyön tekoon.

2 TALOUDELLISET KRIISIT

Luvussa avataan talouskriisiä käsitteenä sekä käydään läpi, miten talouskriisit syntyvät. Luvussa kerrotaan talouskriisien historiasta ja sekä käsitellään sitä, mitä kriisit lopulta tulevat maksamaan. Luvussa ei paneuduta minkään tietyn organisaation aiheeseen, vaan luvussa kerrotaan yleisesti taloudellisista kriiseistä.

2.1 Talouskriisi käsitteenä

Kriisin etymologia perustuu antiikin kreikkaan niin kuin monet muutkin laajaa ilmiötä kuvaavat käsitteet. Termiä ”kriisi” on käytetty antiikin Kreikassa paljon tuomioistuimissa. Kaikki mediassa kriiseiksi luonnehditut asiat eivät kuitenkaan todellisuudessa ole kriisejä, sillä katsomalla ongelmia historiassa on kriisi-termi paljon vakavampi asia. (Gummerus, 2019) Talouskriisillä ei ole varsinaista määritelmää. Taloudellinen kriisi on yleiskäsite, jonka alakäsitteinä ovat velka-, finanssi-, pankki- ja valuuttakriisit. Talouskriisi on käsitteenä joko globaali, tietyn talousalueen tai valtion laskusuhdanne. (Finto, n.d.)

Talouskriisit syntyvät useimmiten vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutus syntyy rahoitusjärjestelmässä tai voimistuvan talouskehityksen ja rahoitusmarkkinoiden välillä. (Korkman Sixten, 2015, s. 222) Kriisi voi saada alkunsa jostain uhasta, josta esimerkkinä voidaan pitää sotilaallista uhkaa tai kyberuhkaa. Talouskriisi voi pysyä kansallisella tasolla tai se voi kasvaa globaalille tasolle kuten koronakriisikin kasvoi. Finanssikriisi alkoi Yhdysvalloista ja Lehman Brothers-pankin mentyä konkurssiin finanssikriisi kasvoi globaaliksi. Talouskriisi vaikuttaa hyvin moneen asiaan valtiossa. Se ei ole vain tietyn sektorin tappio.

Kuvassa 1 on Elinkeinoelämän valtuuskunnan tekemä kysely arvo- ja asennetutkimuksessa. Kyselyssä kysyttiin ”kuinka suurina suomalaiset pitävät 15 eri uhkaa Suomen tai henkilökohtaisesti itsensä tai läheistensä kohdalla”. Kyselystä voidaan todeta, että talouskriisi ja pandemia ovat lähes jokaisen suomalaisen mielestä uhkia. Ilmaston lämpenemiseen ja siirtolaisaaltoon suhtautuminen jakaa suomalaisia paljon enemmän. (EVA, 2020)

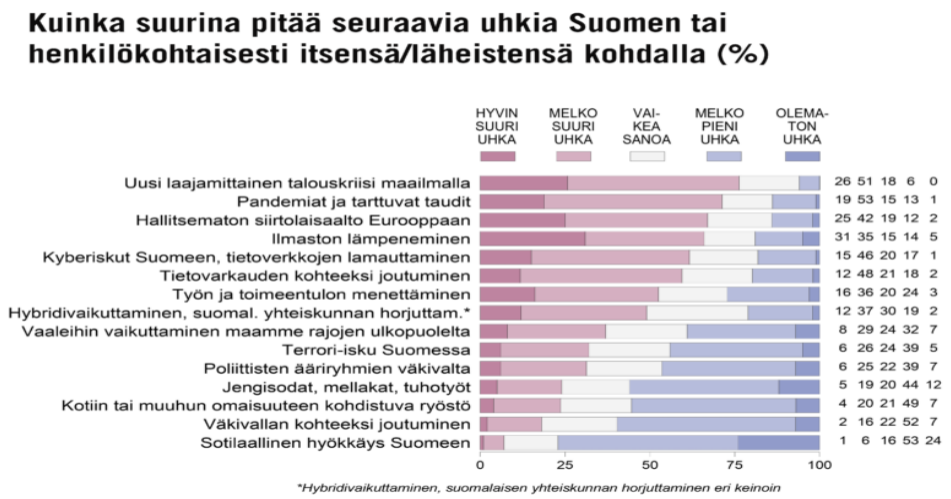

Kuva 1, Suomalaisten ykkösuhka on talouskriisi, (EVA, 2020)

Talouskriisi voi johtua kysynnästä, tarjonnasta, rahoitusmarkkinoista tai julkisesta taloudesta. Vuoden 2020 koronapandemian aiheuttama talouskriisi syntyi pandemian torjuntatoimista. Torjuntatoimista seurasi tarjontashokki eli stagflaatio. Myös kokonaiskysyntä supistui, koska koronakriisi aiheutti työttömyyttä ja lomautuksia, mikä johti tulojen pienenemiseen sekä ihmisten pessimistiseen asenteeseen kriisin aikana. (Määttänen, 2020)

2.2 **Talouskriisejä**

Maailmassa on ollut monia talouskriisejä. Vuoden 2020 koronapandemia loi uuden talouskriisin maailmaan. Tässä työssä keskitytään pääosin Suomea koskeviin kriiseihin, mutta maailman kriisejä sivutaan myös.

Vuoden 2020 koronakriisi oli samankaltainen molempien maailman sotien kanssa. Nämä kaikki kolme kriisiä syntyivät talouden ulkopuolelta. Koronakriisin synnyttämät talousvaikeudet johtuivat pitkälti erinäisistä rajoitustoimenpiteistä, joita luotiin hillitsemään ja hidastamaan pandemian leviämistä. Koronakriisiä verrattaessa toiseen maailmansotaa erona on, että toisen maailmansodan aikana tuotanto ohjautui muuhun kuin kulutukseen, kun taas koronakriisissä tuotanto jäi syntymättä kokonaan. (Vihriälä, 2020)

Vertaillessa 1990-luvun lamaa ja vuoden 2008 finanssikriisiä (kuva 2), voidaan todeta, että vuoden 2020 koronakriissä ja 1990-luvun laman jälkeisessä ajassa on enemmän yhtäläisyyksiä kuin vuoden 2008 finanssikriisissä. (Vihriälä. 2020)

	Kriisivuodet		Bkt:n menetys, % huippuvuodesta		Kulutusmenetys, % huippuvuodesta	
	Bkt	Kulutus	Pohja	Yhteensä	Pohja	Yhteensä
Pitkä lama	1877–1885 *	1877–1881 **	12	50	8	27
1. maailmansota	1914–1922	1914–1922	35	134	36	128
30-luvun lama	1930–1933	1929–1935	6	14	20	75
2. maailmansota	1939–1945 ***	1939–1947	10	28	25	141
90-luvun lama	1990–1996	1990–1997	12	47	14	57
2008-jälkeinen aika	2009–2018	2009–2010 ****	9	64	3	4

* Pitkä lama jatkui Suomessa vuosina 1891–1893 bkt:n laskiessa, mutta se ei laskenut enää alle vuoden 1876 huippuvuoden.

** Kulutus laski vielä useampana vuonna pitkän laman päättymiseen saakka muttei enää alle vuoden 1867 tason.

*** Talous kasvoi vuonna 1943 yli huippuvuoden 1938 tason, bkt:n menetys tältä vuodelta negatiivinen.

**** Jos kulutuksen muutos lasketaan vuoteen 2018 saakka, jolloin bkt saavutti kriisiä edeltävän tason, kulutuksen kumulatiivinen muutos oli +28 prosenttia vuoden 2008 tasosta.

Kuva 2, Aiempia talouskriisejä, (Vihriälä, 2020)

Aiemmin vaikuttaneita kriisejä ovat olleet esimerkiksi: vuoden 1772 luottokriisi, 1930-luvun lama, 1970-luvun öljykriisi, 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun pohjoismaiden pankkikriisi, 1990-luvun lama, IT-kupla vuonna 2000, finanssikriisi 2008-2009, 2010 eurokriisi. (Bondarenko, n.d.)

2.3 **Talouspolitiikka**

Talouskriisin aikana valtioiden talouspolitiikalla on merkittävä rooli maan talouden korjaamisessa. Suomessa talouspolitiikasta vastaa valtiovarainministeriö, jonka tavoitteina on kehittää kestävää, talouskasvun tukevaa työllisyyttä sekä pienentää velkaantumista julkisessa taloudessa. (Valtiovarainministeriö, n.d.)

Talouspolitiikka tarkoittaa eri viranomaisten päättämiä ratkaisuja ja toimenpiteitä, joilla talouden kehitykseen pyritään saamaan vaikutus. Talouspolitiikka voi viitata sosioekonomiseen tyyppiin tai yhteiskunnan instituutioihin. Kyse voi myös olla talouspolitiikan yleistä käsitteestä eli stabilisaatio- ja makrotalouspolitiikasta, joka käytännössä tarkoittaa finanssi- sekä rahapolitiikkaa. (Korkman, 2015, s. 15)

Finanssipolitiikassa on tarkoituksena muuttaa menojen määrää julkisessa taloudessa ja/tai verotuksen tasoa. Näiden avulla pyritään tasapainottaa budjettia. Rahapolitiikka sisältää eri maiden keskuspankkien operaatioita rahoitusmarkkinoilla sekä lyhyt kestoisiin rahamarkkinakorkoihin vaikuttavia tekijöitä. (Korkman, 2015, s. 16)

Esimerkki, vuoden 2020 talouskriisin hoito talouspolitiikalla: Vuoden 2020 talouskriisiin liittyvässä talouspolitiikassa on kolme vaihetta. Ensimmäinen vaihe oli ihmisten liikkumisen, kokoontumisten ja elinkeinotoiminnan rajoittaminen. (Euro & Talous, 2020b)

Ensimmäisessä vaiheessa keskeisimpänä tavoitteena oli auttaa yrityksiä selviämään pahimman yli ja samalla pelastaa lukuisat työpaikat. (Euro & Talous, 2020b)

Talouspolitiikan toinen vaihe käynnistyi rajoitusten poistuessa. Rajoitusten poiston jälkeen alkoi talouden mittavat elvytystoimet. Viimeinen eli kolmas vaihe on julkisen talouden kestävyyden sekä talouskasvun kehittäminen. (Euro & Talous, 2020b)

2.4 **Kriisin kustannukset**

Talouskriisit kolhivat valtioiden taloutta merkittävästi. On arvioitu, että koronakriisi sijoittuu kustannuksiltaan finanssikriisin ja 1990-luvun laman väliin. Pandemiat aiheuttavat talouteen eksogeenisen shokin, myös luonnonkatastrofeja kuvaillaan eksogeenisena shokkina talouteen. (Lehmus, 2020)

Finanssikriisi ajoi monet euromaat syvään taantumaan. Tällöin globaali taantuma aiheutti taantuman viennissä sekä investoinneissa. Euromaat toipuivat finanssikriisistä kukin eri tavoin.

Finanssikriisin aiheuttamiin kustannuksiin tulleet pelastuspaketit kustansivat suurimmille maailman talouksille noin 11 biljoonaa dollaria vuoden 2009 loppuun mennessä. Pelastuspaketit kustansivat melkein 10 000 dollaria yhtä henkilöä kohden. Kokonaissummasta noin kuudesta biljoonasta vastasivat Yhdysvallat ja Britannia. (Taloussanomat, 2009)

Finanssikriisin aiheuttamasta talouskriisistä euromaat ovat elpyneet toisistaan poiketen. Joissain maissa talouden korjaantuminen on ollut nopeaa tai tasaista, mutta osa on joutunut kärsimään myös toisen taantuman. Maiden elpymiseen on auttanut niiden taloudellinen vahva rakenne. (Euro & talous, 2018a)

Finanssikriisin jälkeen Irlannin elpyminen on ollut nopeaa kuten kuvasta 3 voi huomata. Irlannin nopeaan elpymiseen osa syy on ollut EU/IMF-ohjelman myötä tullut ulkoinen rahoitustuki. Tätä tukea sai myös Kreikka, jonka elpyminen finanssikriisin jälkeen on ollut melkein olematonta. Kreikan elpymisen vaisuuteen on vaikuttanut kaksoistaantuma sekä investointiasteen alhaalla pysyminen. (Euro & talous, 2018a)

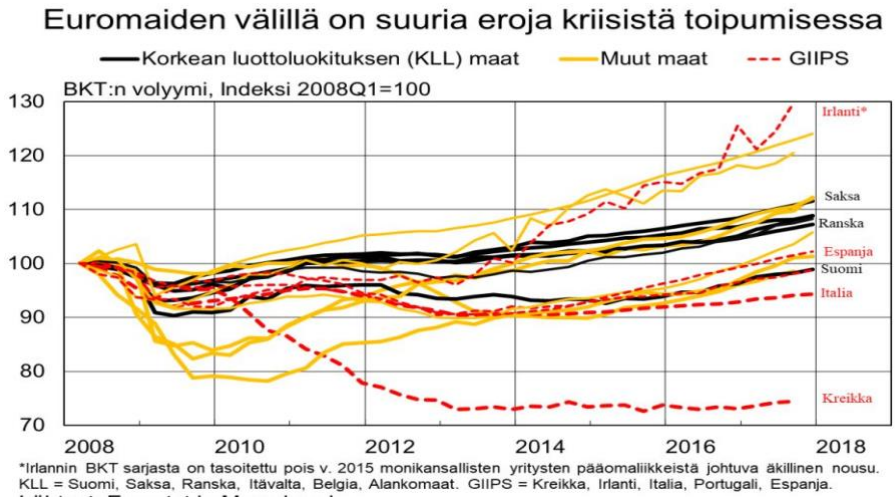

Kuva 3, Euromaat toipuneet eri tahtiin, (Euro & talous, 2018a)

Pandemian taloudellisia vaikutuksia on tutkittu paljon. Pandemiasta aiheutuvat kustannukset syntyvät suurimmaksi osaksi kyseisen pandemian torjuntatoimista. Keogh-Brownin tutkimus vuonna 2010 on osoittanut, että pandemian jälkeisenä toimena koulujen kiinni laittaminen kuukaudeksi vähentää Britannian bruttokansantuotetta (bkt) 0,6 % ensimmäisen vuoden aikana. Mikäli koulut olisivat 13 viikkoa kiinni, niin vähenisi bkt 1,4 % ensimmäisen vuoden aikana. Ravintoloiden sulkeminen on myös bruttokansantuotetta vähentävä toimi. Tutkimus osoittaa, että rajoitustoimien vähentämillä työpäivillä on ratkaiseva rooli bkt:n menetyksessä. (Lehmus, 2020)

Bruttokansantuote tulee vuonna 2020 tippumaan Suomessa koronankriisin torjuntatoimenpiteillä kaksi prosenttia kuukaudessa. Tämä voi olla jopa lähemmäs kolme prosenttia. Maailman bruttokansantuote oli finanssikriisissä nolla, kun taas koronakriisin on arvioitu pudottavan sen noin -3 prosenttiin. Tähän voidaan ottaa havainnollisena esimerkkinä se, että bkt on viimeksi tippunut negatiiviseksi vuonna 1945. Kuvassa 4 on havainnollistettu bruttokansantuotteen romahtaminen. (Lehmus, 2020)

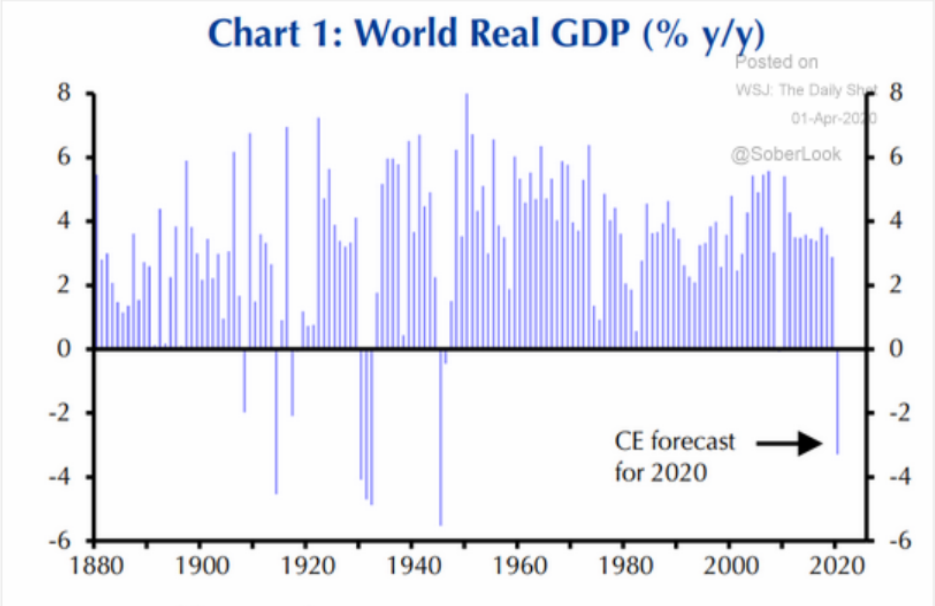

Kuva 4, Bruttokansantuote oli viimeksi negatiivinen vuonna 1945, (Redwood, 2020)

Koronakriisillä on mahdollisuus muuttua ns. systeemiseksi kriisiksi, jolloin kustannukset suurentuvat huomattavasti. Rahapolitiikan ja finanssipolitiikan laajojen toimien avulla voidaan estää systeemisen kriisin syntyminen. Koronakriisistä kärsivät eniten palvelusektori, mutta myös kauppasektori saa tästä kovan kolauksen. Talousvaikutukset koronakriisissä tulevat olemaan todella dramaattisia, mutta pitkällä aikavälillä tilanne tasoittuu hieman. (Lehmus, 2020)

3 RAHOITUSVAKAUSVIRASTO

Rahoitusvakausvirasto (RVV) Suomessa suojaa veronmaksajia sekä tallettajia pankkikriisin vaikutuksilta ja tappioilta. Viraston tehtävänä on myös edistää sijoittajien vastuuta ja harjoittaa ennaltaehkäisyä eurooppalaisessa yhteistyöverkostossa, jotta mahdollisia rahoituskriisejä ei syntyisi. RVV hoitaa sijoituspalveluja tarjoavien yritysten sekä luottolaitosten kriisinratkaisuja. Rahoitusvakausvirasto on itsenäinen virasto. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.a)

Rahoitusvakausvirasto on päällikkövirasto, missä asiat ratkaistaan ylijohtajan päätöksellä. Ylijohtaja valitaan viiden vuoden välein virastossa ja hänen sijaisensa on valtiovarainministeriön nimittämä virkamies. Rahoitusvakausviraston toimintaa organisoi työjärjestys, jonka ylijohtaja on vahvistanut. Virastossa toimii kaksi yksikköä: talletussuoja- ja hallintoyksikkö sekä kriisinratkaisuyksikkö. Yksiköiden päälliköt ovat viraston ylijohtajan alaisuudessa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.b)

Valtiovarainministeriö, Suomen Pankki, Rahoitusvakausvirasto ja Finanssivalvonta ovat nimenneet Rahoitusvakausvirastolle heidän edustajistaan koostuvan neuvottelukunnan. Neuvottelukunnan tehtävänä on edellä mainittujen viranomaisten yhteistyön varmistaminen ja tiedonsiirto Rahoitusvakausvirastolle kuuluvista asioista. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.b)

Rahoitusvakausrahastolla on oma hallitus, jonka tehtävänä on päättää rahastossa siitä, kuinka riskienhallinta, sijoitusperiaatteet ja -suunnitelmat toteutetaan sekä miten varoja ohjataan sijoitustoiminnassa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.b)

Toiminta rahoitetaan luottolaitoksilta, Euroopan talousalueella (ETA) ja ETA-alueen ulkopuolisten laitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiltä ja lainsäädännön mukaan alalle kuuluvilta sijoituspalveluyrityksiltä saatavista hallintomaksuista. Näistä hallintomaksuista on säädetty laissa rahoitusvakausviraston hallintomaksusta, 19.12.2014/1197. Vuonna 2017 tulleesta lakimuutoksesta rahoitusvakausviraston hallintomaksun perusteet muuttuivat (1175/2016). (Rahoitusvakausvirasto, n.d.b)

3.1 Rahoitusvakausviraston tehtävät

Keskeisimpiä tehtäviä Rahoitusvakausvirastolla ovat luottolaitoksille kriisinratkaisusuunnitelmien laatiminen, vaikeuksissa olevan luottolaitoksen asettaminen kriisihallintoon ja kriisihallinnossa olevan luottolaitoksen pelastamiseksi tarkoitettujen kriisinratkaisuvälineiden käyttö. RVV vastaa Suomessa myös talletussuojajärjestelmästä. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.m)

Arvopaperikeskuksen kriisinratkaisua koskevat suunnittelut viranomaisten yhteistyöstä kuuluu Rahoitusvakausvirastolle. Tämän lisäksi talletussuojasta Suomessa vastaa RVV Suomen kansallisena viranomaisena. RVV tekee talletussuojajärjestelmälle kuuluvat tehtävät, sopii talletussuojarahaston velvollisuuksista ja kerää talletussuojamaksuja pankeilta. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.l)

Suomen valtion ulkopuolista rahoitusvakausrahastoa hoitaa Rahoitusvakausvirasto. Rahoitusvakausrahasto koostuu kriisinratkaisurahastosta tulevista vakausmaksuista ja talletussuojarahastosta perittävistä talletussuojamaksuista. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.l)

Rahoitusvakausviraston toimintaa ohjailevat keskeiset säädökset, jotka ovat rahoitusvakausviranomaisesta koskeva laki (1195/2014), luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten laki kriisinratkaisusta (1197/2014), Rahoitusvakausviraston hallintomaksusta koskeva laki (1197/2014) ja ”Euroopan unionin kriisinratkaisuasetus (EU) N:o 806/2014 (yhdenmukaisten sääntöjen ja yhdenmukaisen menettelyn vahvistamisesta luottolaitosten ja tiettyjen sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisua varten yhteisen kriisinratkaisumekanismin ja yhteisen kriisinratkaisurahaston puitteissa sekä asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta)”. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.l)

3.2 **Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa**

Rahoitusvakausvirasto on useassa eurooppalaisessa elimessä mukana, jotka valmistelevat säädöksiä, suunnitelmia ja standardeita liittyen kriisinratkaisuun. Rahoitusvakausvirasto tekee Euroopan unionin (EU) Single Resolution Board:n (SRB) kanssa tiiviisti yhteistyötä ja osallistuu työhön kriisinratkaisua koskevissa asioissa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.c)

SRB:n toimintaan osallistuu Rahoitusvakausviraston ylijohtaja. Virasto osallistuu aktiivisesti SRB:n komiteoihin sekä työryhmiin. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.c)

Rahoitusvakausvirasto tekee myös Euroopan pankkiviranomaisen (European Banking Authority, EBA) komitean ja työryhmien kanssa talletussuojaan ja kriisinratkaisuun liittyviä töitä. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.c)

Rahoitusvakausvirasto kuuluu Suomessa vaikuttavien ja rajat ylittävien pankkiryhmien kriisinratkaisukollegioihin. Kollegioiden ryhmät tekevät kriisinratkaisusuunnitelmia ja niiden velkojen vaatimusta, jotka eivät ole alentamiskelpoisia sekä valmistelee kriisitilanteessa käytettävien kriisiviestinnän, ryhmäkriisinratkaisukehyksestä ja rahoitusjärjestelyiden mahdollisesta käytöstä. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.c)

Suomen Pankin, Rahoitusvakausviraston, valtiovarainministeriön, Finanssivalvonnan ja muiden viranomaisten yhteistyöstä säädetään kriisinratkaisulaissa. Virasto on laatinut yhdessä Finanssivalvonnan kanssa yhteistoiminta-asiakirjan täydentämään kriisinratkaisulakiin kirjoitettua velvoitetta tietojen toimittamisesta ja antamisesta. Tällä menettelyllä selkeytetään molempien osapuolen näkemystä tietojen toimittamisesta sekä siihen liittyvistä velvollisuuksista ja tuodaan yhteisymmärrystä kummankin roolista rahoitusvakauden edistämisestä ja ylläpidosta. Suomen Pankin ja Rahoitusvakausviraston välistä yhteistoiminta-asiakirjaa ei ole julkaistu vielä vuoden 2020 kesällä. (Rahoitusvakausvirasto, 2020)

4 SUOMEN PANKKI

Suomen Pankki on Suomessa toimiva rahaviranomainen ja kansallinen keskuspankki. Se on myös osana eurojärjestelmää, jonka tehtävänä on vastata euroalueen maiden rahapolitiikasta, hoitaa muita keskuspankkitehtäviä ja hallinnoida euroa, joka on maailman toiseksi suurin valuutta. (Suomen Pankki, 2019)

Suomen Pankin toiminnallisena ajatuksena on vahvistaa ja rakentaa taloudellista vakautta. Kestävää talouskasvua, suomalaisten hyvinvointia ja työllisyyttä kehittävät luotettava rahoitusjärjestelmä, hintatason vakaus ja turvalliset maksujärjestelmät. (Suomen Pankki, 2016b)

Suomen Pankin toimielimiin kuuluvat johtokunta ja pankkivaltuusto. Pankin tehtävien hoitamisessa toimivalta kuuluu johtokunnalle. Valtuuston tehtävät liittyvät pankin toiminnan sekä hallinnon valvontaan, hallinnollisten päätösten tekemiseen ja laissa oleviin muihin tehtäviin. (Suomen Pankki, 2018)

Suomen Pankin johtokuntaan kuuluu puheenjohtaja ja maksimissaan viisi jäsentä. Tasavallan presidentti nimittää puheenjohtajan keskuspankille seitsemän vuoden välein. Johtokunnan muut jäsenet pankkivaltuusto nimittää viideksi vuodeksi kerrallaan. Pankkivaltuustoon kuuluu yhdeksän eduskunnan nimittämää pankkivaltuutettua. Valtuusto valitsee keskenään heille puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. (Suomen Pankki, 2018)

Finanssivalvonta on sijoitettu hallinnollisesti Suomen Pankkiin, mutta tämä toimii itsenäisenä organisaationa. Finanssivalvonnassa työskentelee noin 200 henkeä. Suomen Pankki rahoittaa Finanssivalvonnan toimintaa viidellä prosentilla ja 95 prosenttia toiminnasta rahoittaa valvottavat tahot. Suomen Pankilla on noin 350 työntekijää ja seitsemän eri osastoa. (Suomen Pankki, 2018)

Visiona Suomen Pankilla on olla tunnettu tehokkaana keskuspankkina, rakentavana ja vaikuttavana eurojärjestelmän jäsenenä sekä eteenpäin katsovana. (Suomen Pankki, 2019)

Suomen Pankilla tulevaisuuden haasteet ovat rahapolitiikan strategiassa, rahoitusvakauden turvaamisessa, talouspoliittisessa vaikuttamisessa ja maksamisen murroksessa. Keskuspankki keskittyy myös omalla toiminnallaan hillitsemään ilmastonmuutosta. (Suomen Pankki, 2019)

4.1 **Suomen Pankin tehtävät**

Suomen Pankin tehtäviä ovat: rahapolitiikan kehittäminen, talouspoliittisesti tutkiminen ja vaikuttaminen, rahoitusjärjestelmän vakauden valvominen ja tilastojen tuottaminen, pankkien väliset selvitykset maksuista sekä omista sijoitustoiminnoistaan, maksujärjestelmän ylläpitäminen ja setelien liikkeelle lasku. Näillä toimilla Suomen Pankki kehittää taloudellista vakautta Suomessa. (Suomen Pankki, 2016c)

Eurojärjestelmän rahapolitiikalla on tavoitteena ylläpitää vakaa hintataso koko euroalueella. Keskipitkän aikavälin tavoitteena on olla lähellä kahden prosentin inflaatiota. Inflaatiotavoite pitää sisällään sen, että kuluttajahintojen vuosittainen nousu euroalueella pysyisi keskipitkällä aikavälillä lähellä kahta prosenttia, mutta kuitenkin sen alapuolella. Asettamalla inflaatiotavoite nollan yläpuolelle, niin ehkäistään deflaation eli hintatason yleisen alenemisen riskiä. Suomen Pankki on osallisena eurojärjestelmän rahapolitiikan valmistelussa, päätöksenteossa sekä viestinnässä ja rahapolitiikan toteuttamisesta Suomessa. (Suomen Pankki, 2016c; Pohjola, s. 210-211)

Eurojärjestelmän rahapolitiikan päätökset tehdään Euroopan keskuspankin (EKP) neuvostossa, jonka jäsenenä on Suomen Pankin pääjohtaja. Rahapolitiikassa tehdyillä päätöksillä saadaan aikaan muutosta korkotasossa sekä Suomessa, että euroalueella. Korkotasoa muutellaan ohjailemalla pankkijärjestelmän likviditeettien yhteismäärää ja rahamarkkinakorkoja. (Suomen Pankki, 2016c)

Suomen Pankki tarkkailee rahapolitiikan vaikutteita Suomen talouteen ja ottaa kansalliseen talouspolitiikkaan kantaa. Suomen Pankin tekemät tutkimukset ovat korkeatasoisia, mikä luo pohjan heidän vaikuttavuudelleen eurojärjestelmässä. (Suomen Pankki, 2016c)

Suomessa rahoitusjärjestelmän yleisvalvontaa hoitaa Suomen Pankki yhteistyössä Finanssivalvonnan kanssa. He myös arvioivat rahoitusjärjestelmään kohdistuvia riskejä. (Suomen Pankki, 2016c)

Makrovakautta valvomalla rahoitusjärjestelmän vakautta uhkaavat riskit ovat tunnistettavissa. Suomen Pankki luo kattavaa makrovakausanalyysia ja pitää yllä kriisinhallintavalmiutta. (Suomen Pankki, 2016c)

4.2 **Rahahuolto**

Suomen Pankki on Suomessa pankkien pankki, jonka tehtävänä on turvata kotimainen maksuvalmius. Suomessa se hoitaa eurojärjestelmän rahapolitiikkaa toteuttamalla rahapoliittiset operaatiot suomalaisten talletuspankkien kanssa. Keskuspankin tehtävänä on siis toimia talletuspankkien välisten maksujen välittäjänä ja toimia monipuolisena

keskuspankkina rahoitusmarkkinaosapuolille. Tämän lisäksi heidän tehtäviinsä kuuluu huolehtia omasta rahoitusvarallisuudesta esimerkiksi valuuttavarannosta ja Euroopan keskuspankin varanto-osuuden tuottavasta sijoittamisesta. (Suomen Pankki, 2016c)

Suomessa yksinoikeus uusien euroseteleiden ja eurokolikoiden eli käteisen liikkeelle laskemisessa on Suomen Pankilla. Keskuspankin tehtävänä on myös käteisrahan kunnosta huolehtiminen ja väärennettyjen tai rikkinäisten setelien poistaminen aitojen ja hyväkuntoisten seasta. Rahahuollon tehtäviä Suomessa hoidetaan Suomen Pankin lisäksi talletuspankeissa ja rahahuoltoon erikoistuneissa yrityksissä. Rahahuoltoon erikoistuneita yrityksiä ovat esimerkiksi Avarn Cash Solutions Oy ja Loomis Suomi Oy. (Suomen Pankki, 2016c)

Rahahuollossa totellaan komentojärjestystä. Euroopan keskuspankki antaa ohjeet ja luvan Suomen Pankille käteisen liikkeeseenlaskuun ja Suomen Pankki antaa muille pankeille ja toimijoille määräyksen sekä ohjeet käteisen käsittelyyn. (Suomen Pankki, 2016b)

Suomen Pankin alueelliset konttorit laittavat liikkeelle kolikoita ja seteleitä yksityisille laskentakeskuksille näiden tilausten perusteella sekä myös vastaanottavat palautuvan rahan. Yksityiset laskentakeskukset palvelevat pankkien asiakkaita, rahalaitoksia ja Pankkiautomaatit Oy:tä. Käteinen liikkuu siis hyvin monen toimijan kautta ennen kuin se päätyy kuluttajalle. (Suomen Pankki, 2016b)

Käteisrahan yhtenäisyyden vuoksi on loogista, että euroalueen rahoitusjärjestelmää yritetään yhdistämään soveltuvilta osin. Yhteistyötä on tehty esimerkiksi setelihankinoissa, seteleiden kehityksessä ja seteleiden varastojen strategisessa hallinnoinnissa. (Suomen Pankki, 2016b)

5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt voidaan tehdä tutkimuksellisena tai toiminnallisena työnä. Opinnäytetyön tekijän täytyy myös toiminnallisessa työssä osoittaa hänen tutkimuksellinen osaamisensa. Opinnäytetyö on opiskelijan persoonallisen sekä ammatillisen kasvun työkalu. (Vilkka & Airaksinen, 2004, s. 8) Tämä opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Hämeen ammattikorkeakoulun hyvinvointiosaamisen yksikön pyynnöstä. Työ tulee osaksi 15 opintopisteen opetusmateriaalia, minkä voi suorittaa opiskelija tai jo työelämässä oleva.

Toiminnallinen opinnäytetyö voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Tämän kaltaista opinnäytetyötä kuvaillaan käytännönläheiseksi. Työ voidaan toteuttaa ammatilliseen käyttöön suunnattuna opastuksena tai ohjeistuksena. Raportin kirjoittaminen sekä toiminnallinen osuus kuuluvat toiminnalliseen opinnäytetyöhön. (Vilkka & Airaksinen, 2004, s. 8) Tämän opinnäytetyön toiminnallinen osuus on tehty ammattikorkeakoulun käyttöön tulevaan opintokokonaisuuteen. Opinnäytetyön luvusta viisi ”Taloudellisen kriisin ajan toiminta” tuotetaan opetusmateriaalia powerpoint-esityksenä sekä videona.

Tavoitteena toiminnallisella opinnäytetyöllä on kehittää tekijän kokonaisuuksien- ja ajanhallintaa, yhteistyötaitoja-, suullista ja kirjaimellista osaamista sekä työelämän luovaa kehittämistä. Toiminnallisia opinnäytetöitä tuotetaan produkteina. Näitä pyritään käyttämään mahdollisimman pian tätä koskevalla alalla. (Vilkka & Airaksinen, 2004, s. 14)

Toiminnallinen opinnäytetyö vaatii opiskelijalta kykyä asettaa toiminnallinen sekä henkilökohtainen tieto sopivaksi ja tämän kautta omat kyvyt koetukselle. Ohjaajan rooli on suuri myös tämän kaltaisessa työssä. Oppilaan ja ohjaajan oppimista tukee ohjaajan tieto koskien aihepiiriä. Tämä tietotaito laitetaan työkaluksi oppilaan miellekarttaan, minkä kautta saadaan tukea opinnäytetyölle. (Vilkka & Airaksinen, 2004, s. 16)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä työn aihepiiri muodostuu jo tunnetun tiedon ja taidon päälle. Nämä tiedot on opittu koulun opintojen myötä sekä harjoitteluiden kautta. Tätä opittua tietoa ja taitoa koetellaan toiminnallisessa opinnäytetyössä siten, että aiheesta kehittyy kattavampi ymmärrys sekä toistamisen ja harjoittelemisen avulla kehitytään alan asiantuntijaksi. (Vilkka & Airaksinen, 2004, s. 17)

6 TALOUDELLISEN KRIISIN AJAN TOIMINTA

Tässä luvussa käydään läpi, kuinka taloudellisen kriisin aikana toimitaan. Luvusta tehdään myös powerpoint-esitys ja opetusvideo. Tässä luvussa keskitytään Suomen Pankin sekä Rahoitusvakausviraston toimintaan talouskriisissä.

Talouskriisiin voi ajautua monestakin eri syystä. Vuoden 2020 koronapandemia loi uuden talouskriisin. Nykyaikana uhkia on monia muitakin kuin vain pandemiat. Kyberuhat ovat nousseet entistä enemmän esille, kun vähitellen paperisia arkistoja on siirretty verkkoon. Erilaiset sotilaalliset hyökkäykset voivat myös ajaa valtion tai organisaation taloudelliseen kriisiin.

Talouskriisiin on vaikea valmistautua, koska harva kriisi johtunee samasta syystä kuin edellinen. Koronapandemia osoitti, kuinka nopeasti kriisi voi syntyä globaalille tasolle. Finanssikriisin vaikutukset alkoivat näkyä syksyllä vuonna 2008 Suomessa. Muutama kuukausi myöhemmin marras-joulukuussa tilanne paheni Suomessa. Finanssikriisin epäillään alkaneen jo vuonna 2007, milloin BNP-pankki kertoi jäädyttävänsä rahastojaan, mikä aiheutti huomattavan markkinareaktion. Viimeisimpiä kriisejä tarkasteltaessa voimme todeta, että koronapandemian kaltaista syöksykriisiä ei ollut vielä tullut. (Suomen Pankki, 2017b)

Koronakriisin tultua vuonna 2020 maiden pankit olivat kunnossa, kun taas finanssikriisin tullessa pankit olivat alijäämäisiä. Pankkien omat pääomapuskurit ovat olleet suurempia ja saamisten määrät ovat laskeneet verrattuna finanssikriisiin. Vuonna 2020 koronakriisin tullessa pankeilla on ollut jo olemassa olevaa velkaa enemmän velkaa kuin ennen finanssikriisiä. (Rehn, 2020)

Normaalia toimintaa taloudessa on rahoituksen vaivaton välittyminen taloudenpitäjältä toiselle. Talouskriisin tullessa epävarmuus kumminkin melkein tyrehdyttää rahaliikenteen. Tällöin keskuspankin rooli rahaliikenteen varmistajana on yhä suurempi. Vuonna 2020 koronakriisin aikana Suomen Pankki ja eurojärjestelmä muuttivat rahapolitiikkaa siten, että pystyttiin rauhoittamaan markkinoita, joilla oli epävakautta sekä taloutta, joka uhkasi syöksyä. (Euro & talous. 2020a).

Alla olevassa kehässä on kuvattu talouskriisiin liittyviä toimenpiteitä. Nämä muodostavat tietynlaisen ympyrän. Edellisestä kriisistä elpyminen aloittaa seuraavaan kriisiin varautumisen ja uuden kriisin alettua alkaa kriisinhallinta ja tämän jälkeen kriisistä elpyminen.

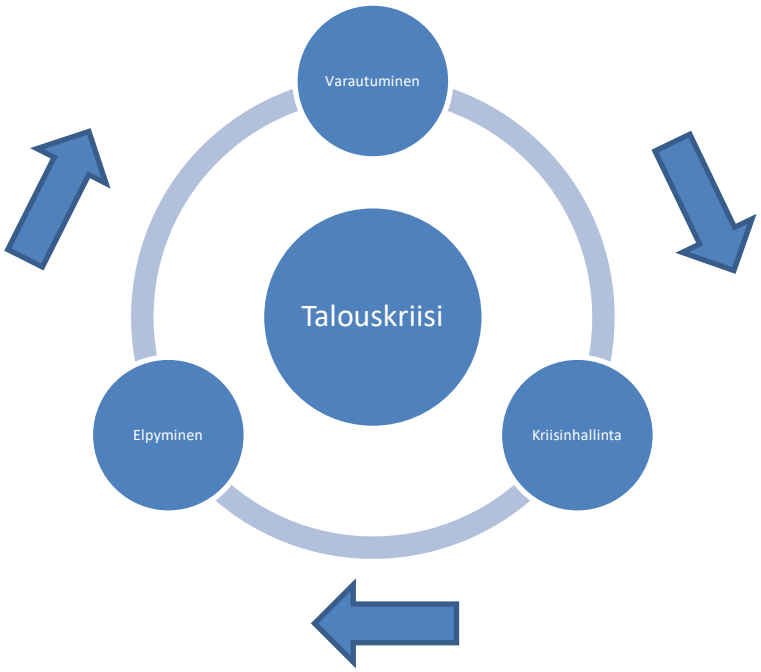

Kuva 5, Toimenpiteiden kiertokulku

6.1 **Varautuminen**

Varautuminen talouskriisiin on hyvin yksityistä, joten tästä on vähäisesti tietoa julkisesti. Varautumisella tarkoitetaan sellaista toimintaa, millä pyritään varmistamaan tehtävien sekä poikkeavien toimenpiteiden hoitaminen mahdollisimman hyvin häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Toimenpiteitä varautumisessa ovat esimerkiksi valmiuden suunnittelu, valmistelut etukäteen, kouluttaminen ja erilaiset harjoitukset. Suomen valtion varautuminen perustuu valmiuslain (1552/2011), pelastuslain (379/2011) sekä muun erityislainsäädännön varautumisvelvollisuuteen. Varautumisella pyritään ehkäisemään onnettomuuksia ja häiriötilanteita sekä valmistautua toimimaan näiden uhatessa. Varautumiseen kuuluu myös olennaisena osana suunnitelma kriisistä toipumiselle. Varautumisen suunnittelusta ja tähän kuuluvasta yhteistoiminnasta vastaa toimivallassa oleva viranomainen. (Turvallisuuskomitea, 2017)

Varautumisella yritetään ennakoida eikä niinkään reagoida. Suunnitellessa ennakointia on havaittava hiljaiset signaalit ja hyödynnettävä tutkimustietoja, ennakointimenetelmiä, innovatiivista kokeilukulttuuria sekä tieto- ja paikkatietoanalyyseja. (Turvallisuuskomitea, 2017) Kuvassa 6 on havainnollistettu, kuinka varautumisen prosessi toimii. Ensiksi on tärkeä suunnitella koko prosessi huolella ja tehdä arviot resursseista, minkä jälkeen harjoitella ja kouluttaa henkilökuntaa kriisitoimia varten.

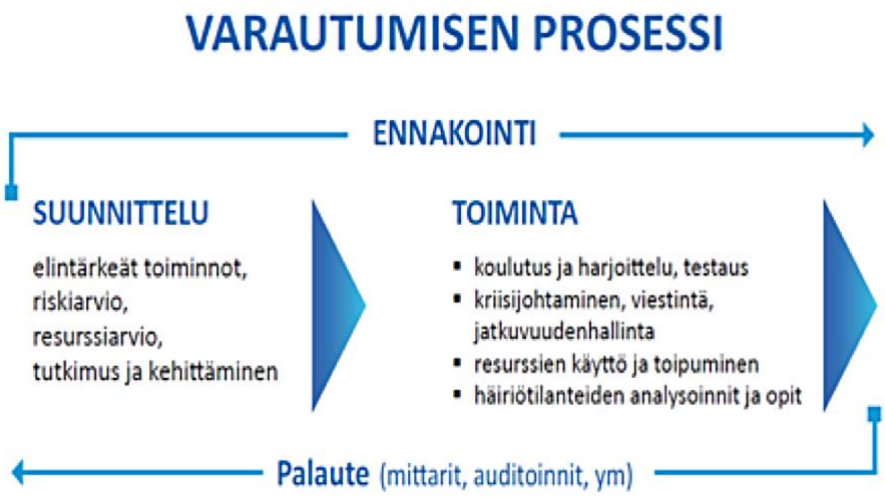

Kuva 6, Varautumisen strategia, (Turvallisuuskomitea, 2017)

Vuonna 2018 Finanssivalvonta muokkasi luottolaitoslakia niin, että se sai valtuudet asettaa pankeille ja luottolaitoksille lisäpääomavaatimuksen. Tätä kutsutaan yleisimmin järjestelmäriskipuskuriksi ja systeemipuskuriksi. Tämä tunnetaan laissa nimellä rahoitusjärjestelmän rakenteellisten ominaisuuksien perusteella määrättävä lisäpääomavaatimus. (Euro & talous, 2018b)

Finanssialan eri palvelut ja sisältö ovat muuttuneet sähköiseksi. Varautuminen kyberuhkiin on nostanut merkitystään huomattavasti. Finanssialalla eri toimijat investoivat nykypäivänä yhä enemmän omien tietojärjestelmiensä ja palveluidensa kyberturvallisuuteen. Yhtenä toimenpiteenä on testata omien järjestelmien turvallisuus. Tämä toimii siten, että kopioidaan verkkorikollisten ja muiden kyberhyökkääjien keinoja hahmottaa finanssialan hyökkäyspinta-ala sekä tehdä itse tähdättyjä hyökkäyksiä. (Suomen Pankki, 2020b)

6.1.1 Suomen Pankki

Euroopan keskuspankki vuonna 2018 julkaisi toimintamallin nimeltä TIBER-EU, jonka tarkoituksena on kehittää finanssialan kyberturvallisuutta. TIBER-EU on ohjattu, systemaattinen ja ajantasaisen kyberturvallisuuden uhkatietoon perustuva toimintamalli Red Team -tietoturvatestausten tekemiseksi. Tämä toimintamalli on kohdistettu kansalliselle tasolle. Suomessa tästä vastaa Suomen Pankki ja toimintamallin nimi on TIBER-FI. Ensimmäinen soveltamisohje julkaistiin Suomessa vuonna 2020. (Suomen Pankki, 2020b)

TIBER-FI:n tarkoituksena on Suomessa kyberresilienssin tukeminen ja samalla tämän kehittäminen finanssialalla. Kyberresilienssi tarkoittaa yhtäältä varautumista, mutta myös nopeaa toipumista kyberhyökkäyksistä. Nopea toipuminen on kyberresilienssin ydin, jotta näiden kyberhyökkäysten vaikutukset voitaisiin pitää minimissä. (Suomen Pankki, 2020b)

Varautumiseen kuuluu myös taseen vahvistaminen sekä riskipuskureiden kasvattaminen. Näitä on hyvä kehittää etenkin julkisen sektorin ulkopuolella. Vahva tase auttaa selviämään silloin kun ei ole tuloja, esimerkiksi koronakriisin torjuntatoimet sulkivat yökerhot. Yökerhoilla ei silloin ollut ollenkaan tulosta, joten vahvalla taseella selvittiin tämmöisestä tilanteesta. Riskipuskuri tukee vahvaa tasetta ja auttaa selviämään juoksevista kuluista silloin kun ei ole tuloja.

Suomessa rahoitusjärjestelmiä vakausuhkien lähteiksi on tunnistettu velkaantuneisuus kotitalouksissa sekä pankkisektorien haavoittuvuudet rakenteellisesti. Lainoista kaksi kolmasosaa on rahoittamassa kiinteistömarkkinoita, joten Suomen Pankki on erityisen tarkka riskien arvioimisessa kiinteistöalalla. Suomessa on iso ja keskittynyt pankkisektori, minkä takia kansantalouden sekä rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävässä roolissa on suurimmat luottolaitokset. Samanlaisille varainhankinnan, luotonannon ja sijoitustoiminnan riskeille ovat alttiita myös pankit. (Suomen Pankki, 2019)

Suomen Pankki toteuttaa Suomessa Euroopan keskuspankin neuvoston antamia rahapoliittisia päätöksiä. Suomessa rahoitusjärjestelmien tehokkaasta toiminnasta vastaa Suomen Pankki. Riskit ja haavoittuvuudet, jotka voisivat vahingoittaa tasapainoista rahoitusjärjestelmää arvioi ja tunnistaa Suomen Pankki. (Suomen Pankki, 2019)

Rahoitusvakauteen kohdistuvat riskit on mahdollista pienentää puuttumalla näihin ongelmiin ajoissa makrovakauspolitiikan avulla. Finanssivalvonnan johtokunta päättää Suomessa makrovakaustoimista, joilla luottolaitosten sekä kotitalouksien taloudellisia riskipuskureita vahvistetaan mahdollisten riskien vuoksi. Suomen Pankki on osallisena Suomen makrotalouspolitiikan valmistelussa ja vaikutusten arvioinnissa, mutta myös makrotalousvälineiden kehittäminen kuuluu heidän tehtäviinsä. (Suomen Pankki, 2019)

6.1.2 Rahoitusvakausvirasto

Rahoitusvakausvirasto tekee eri luottolaitoksille vuosittain kriisinratkaisusuunnitelmia. Kriisinratkaisusuunnitelmalla varaudutaan tilanteeseen, jossa arvopaperikeskus, sijoituspalveluja tarjoava yritys tai luottolaitos on menossa konkurssiin esimerkiksi talouskriisin vuoksi. Rahoitusvakausvirasto laatii suunnitelmat pienille laitoksille ja suurille laitoksille kriisinratkaisusuunnitelmat laatii Euroopan unionin

kriisinratkaisuneuvosto yhteistyössä RVV kanssa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.f)

Kriisinratkaisusuunnitelmissa eritellään toimet, jotka aloitetaan kriisin syntyessä, jotta kolmansille osapuolille tarjottavat toiminnot voidaan pitää toiminnassa. Julkista rahoitustukea eikä hätärahoitusta keskuspankilta voi olettaa itsestäänselvyydeksi suunnitelmaa laadittaessa. Kriisinratkaisussa käytettäviä strategioita kokeillaan toiminnassa erilaisten harjoituskriisitilanteiden avulla. Haittavaikutukset rahoitusvakaudelle on tärkeä minimoida kriisinratkaisulla. Tämän lisäksi myös tallettajia ja pankkien asiakkaiden omaisuutta on suojattava. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.f)

Rahoitusvakausvirastolla on oikeudet tehdä ratkaisuja heidän toimivaltaansa liittyviin rahoituslaitoksiin kriisinratkaisulain perusteella. Näistä päätöksistä osa on tehty jo kriisinratkaisua suunniteltaessa ja siten ne voivat mahdollisesti koskea laitoksia, jotka ovat taloudellisesti vakaita ja toimintaedellytyksiltään terveitä. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.f)

Rahoitusvakausvirasto varautuu kriisiin myös kriisinratkaisu- ja talletussuojarahastolla. Kriisinratkaisurahastoa voidaan käyttää kotimaisten sijoituspalveluja tarjoaman yrityksen sekä ETA-alueen ulkopuolella toimivien luottolaitosten Suomessa olevien tytäryhtiöiden rahoittamiseen. Talletussuojarahaston tehtäviin kuuluu korvausten maksaminen tallettajille, kriisinratkaisun ja järjestelyn rahoittaminen talletuspankille, millä toisen talletuspankin talletukset siirretään toiseen suomalaiseen talletuspankkiin. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.h)

6.2 **Kriisinhallinta**

Kriisinhallinta yhdistetään monesti puolustusvoimiin ja sitä kautta ulkomaille. Suomessa kriisinhallintaan valmistautuvat myös Suomen Pankki ja Rahoitusvakausvirasto sekä monet muut organisaatiot.

Kriisinhallintaan vaikuttaa suuresti se, mistä talouskriisi johtuu. Se voi johtua kysynnästä, tarjonnasta, rahoitusmarkkinoista tai julkisesta taloudesta. Koronapandemian aiheuttama vuonna 2020 alkanut talouskriisi johtui kysynnästä sekä tarjonnasta. (Rehn, 2020)

Reagoinnin täytyy olla nopeaa kriisiin ajauduttaessa. Talouskriisissäkään ei voi jäädä tuleen makaamaan vaan on toimittava heti. Koronakriisin aiheuttamaan talouskriisiin tulivat nopeasti auttamaan Euroopan keskuspankki ja Euroopan vakausmekanismi (EVM) markkinoiden rauhoittamisessa. Myös likviditeetinhallinta onnistui koronakriisin hoidossa. Euroopassa alkoi kesällä 2020 maiden finanssipoliittinen elvytys koronatilanteen hiipumisen myötä. (Rehn, 2020)

Nykyaikana lähes kaiken ollessa verkossa on haavoittuvaisuuksia löytynyt paljon. Rahoitusmarkkinoiden ollessa nykyään todella yhdistynyttä on kansainvälisessä yhteistyössä tehtävä kriisinhallinta välttämätöntä. Tämä myös on johtanut siihen, että kriisinhallintaa ei voida missään tapauksessa enää tarkkailla vain ainoastaan kansallisella tasolla. (Suomen Pankki, 2016a)

Kriisissä on myös tärkeää hallita talouspolitiikka. Eurooppalainen yhteistyö ja maiden välinen koordinaatio ovat merkittävässä roolissa talouspolitiikassa. Jäsenmaiden on tämän lisäksi muistettava pitää omasta maastaan huolta, koska kukaan ei tule huolehtimaan globaalin kriisin aikana toisen maan talouspolitiikasta. Pienillä mailla on tärkeää pitää maansa joustavana, tuottavana sekä vahvana. (Rehn, 2020)

6.2.1 Suomen Pankki

Suomen Pankki valmistautuu kriiseihin myös osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää. Aiemmat kriisit ja etenkin finanssikriisi osoittivat, kuinka nopeasti keskuspankin on pystyttävä toimimaan mahdollisissa kriiseissä. (Suomen Pankki, 2016a)

Single Resolution Mechanism (SRM) on pankkiunioniin kuuluvien maiden yhteistoiminen kriisinratkaisumekanismi. Vuonna 2016 SRM alkoi hoitaa tähän mekanismiin kuuluvien maiden pankkien alasajoa tai elinkelvottomassa tilanteessa olevien pankkien uudelleenjärjestelyä. (Suomen Pankki, 2016a)

Viranomaisten toimintaa linjaamaan on luotu yhteistoimintapöytäkirjat. Näiden pöytäkirjojen avulla pyritään helpottamaan kriisinhallintaa. Suomen Pankilla on tehtävänään pitää huolta maksu- ja muun rahoitusjärjestelmän toimivuudesta Suomessa. Suomen Pankki on ollut mukana kahdeksan yhteistoimintapöytäkirjan luomisessa. (Suomen Pankki, 2017a)

Yhteistoimintapöytäkirjoilla ja maiden välisillä sopimuksilla on sovittu Pohjoismaiden finanssiministeriöiden, keskuspankkien ja valvontaministeriöiden sekä Euroopan unionin välisistä yhteistöistä. Vuonna 2008 voimaan tulleella yhteistoimintapöytäkirjalla turvataan Euroopan maiden rajoja ylittävä rahoitusjärjestelmä Euroopan unionin rahoitusvalvojien, finanssiministeriöiden ja keskuspankkien avulla. (Suomen Pankki, 2016a)

Yhteistoimintapöytäkirjalla sovittu yhteistyö koskee myös kriisinhallintaharjoitusten järjestämistä, viestinnän koordinoimista sekä kriisinhallintaan liittyvien arvioiden ja tietojen jakamista. Vuonna 2008 voimaan tulleella yhteistoimintapöytäkirjalla kumottiin vuoden 2005 yhteistoimintapöytäkirja, minkä oli laatinut Euroopan unionin

pankkivalvojat, finanssiministeriöt ja keskuspankit. (Suomen Pankki, 2017a)

Yhteistoimintapöytäkirjan tavoite on tuoda tukea Euroopan unionille sekä parantaa sen jäsenmaiden rahoitusjärjestelmien tasapainoa kehittämällä finanssiministeriöiden, keskuspankkien ja rahoitusvalvojien valmiutta toimia yhdessä erilaisissa rahoitusjärjestelmien kriiseissä sekä kriiseihin varautumisessa. (Suomen Pankki, 2016a)

6.2.2 Rahoitusvakausvirasto

Rahoitusvakausviraston kriisinhallintaan kuuluu erilaisia kriisinratkaisulain 8-11 luvun kriisinratkaisuvälineitä. Nämä tulevat käyttöön silloin kun RVV on tehnyt päätöksen asettaa laitoksen kriisihallintoon. Kriisinratkaisuvälineitä ovat bail in eli velkojen arvonalentaminen/muuntaminen, liiketoiminnan luovuttaminen, omaisuudenhoitoyhtiö ja väliaikainen laitos. Suomenkielisessä direktiivissä kutsutaan omaisuudenhoitoyhtiötä nimellä väliaikainen laitos. Kriisinratkaisuvälineitä on mahdollisuus käyttää ainoastaan silloin, kun kriisinratkaisulain viidennessä luvussa mainitulla tavalla on laitoksen varat asetettu arvoon ja lain kuudennen luvun mukaan omistajien vastuu on toimeenpantu. Näitä välineitä voidaan käyttää yhtä aikaa useampia. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

Kriisinratkaisulain 8-11 luvussa olevia päätöksiä virasto voi käyttää ilman toimitusjohtajan, hallintoneuvoston, yhtiökokouksen ja hallituksen lupaa. Viraston toimivallalla päätöksessä koskien kriisinratkaisuvälineiden käyttöä, ohitetaan toisissa laissa säädettävät laitoksen hallinnon toimet sekä päätöksenteot. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

Bail in eli velkojen arvonalentaminen/muuntaminen on yksi kriisinratkaisuvälineistä. Viraston laissa olevan kahdeksannen luvun mukaan on määritelty oikeudesta alentaa velkojen nimellisarvoa sekä muuntaa velkoja omiin varoihin kuuluviksi rahoitusinstrumenteiksi. Tämä ei koske luvun 4 § olevia velkoja. Kahdeksannessa luvussa olevan bail in toiminnan käyttöön oton jälkeen laitoksella on velvollisuus esitellä ehdotus toiminnan uudelleenjärjestämisestä. Laitoksen kirjanpidossa olevista oman pääoman velkaerin arvonalentamisesta säädetään luvussa kuusi kriisinratkaisulaissa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

Kriisinratkaisuvälineistä liiketoiminnan luovutus koskee laitoksen velkojen ja varallisuuden luovutuksen toiselle yritykselle, minkä lisäksi se kattaa myös jakautumisen laitoksen osakkeiden mukaisesti tai pakkolunastuksen osuuksista ja edelleen luovuttamisen sekä absorptio- ja kombinaatiosulautumisen. Kriisinratkaisuun nähden vaarattomaan julkista kauppaa koskien luovutetuista veloista ja varoista on yritettävä. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

Kolmantena kriisinratkaisuvälineenä toimii väliaikainen laitos. Väliaikaisen laitoksen käyttämisessä voidaan laitoksen velkoja ja varoja luovuttaa toiseen laitokseen. Tämmöisessä tapauksessa rahoitusvakausviraston tulee pitää määräysvaltaa, mutta on myös mahdollista, että väliaikaisella laitoksella on julkinen tai yksityinen omistaja. Toiminnan tarkoituksena on kriisinhallinnossa olevan laitoksen tärkeimpien ja elinkykyisten liiketoimintojen jatkaminen ja siirrettyjen velkojen ja varallisuuden luovuttaminen eteenpäin. Rahoitusvakausviraston tehtävänä on huolehtia, että väliaikaisella laitoksella on tarvittavat luvat ja rekisteröinnit minkä lisäksi myös resurssit jatkaa liiketoimintaa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

Rahoitusvakausvirasto tekee päätöksen laitoksen lopettamisesta, osakkeiden myynnistä, jakautumisesta tai muun keinon tapahtuvasta purusta. Väliaikaisen laitoksen toiminta loppuu viimeistään kahden vuoden kuluttua siitä, kun on vastaanotettu luovutetut toiminnot. Laitoksen lopettaessaan toimintansa, on rahoitusvakausviraston laitettava laitoksen osakkeet tai muu varallisuus julkiseen myyntiin. Poikkeuksena normaaliin myyntitapahtumaan, niin RVV valitsee edullisimman tarjouksen, mistä ei ole kriisinratkaisuun haittaa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

Rahoitusvakausvirastolla on kyky perustaa yksi tai useampi osakeyhtiö eli omaisuudenhoitoyhtiö ja tehdä päätös kriisinhallinnossa olevan laitoksen tai väliaikaisen laitoksen velkojen ja varallisuuden luovuttamisesta omaisuudenhoitoyhtiölle joko yhdessä tai useassa erässä. Tämmöisen yhtiön yhtiöjärjestyksessä on oltava maininta siitä, että yhtiö on lakiin perustuva omaisuudenhoitoyhtiö. RVV tekee päätöksen kriisinhallinnossa olevan varallisuuden ja velkojen siirtämisestä omaisuudenhoitoyhtiölle, mikäli näitä ei onnistuta myymään ilman tappiota tai rahoitusmarkkinoita häiritsemättä. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

Omaisuudenhoitoyhtiön osakkeista enemmistö (yli puolet yhtiön äänimäärästä) on merkittävä Rahoitusvakausvirastolle. RVV on velvollinen myymään yhtiön osakkeet mahdollisimman pian niin, että siitä ei aiheudu suuria tappioita tai häiriötä rahoitusmarkkinoille eikä kriisinratkaisu vaarannu. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.g)

6.3 **Kriisistä elpyminen**

Taloudellisesta kriisistä pyritään selviämään mahdollisimman nopeasti. Tähän vaikuttaa se, kuinka kriisin on valmistauduttu ja kuinka kriisinhallinta on onnistunut. Selviäminen kestää vuosia ja voi olla hyvin kallista.

Koronapandemian aiheuttaman talouskriisin keston ennustaminen on hyvin vaikeata ja jopa mahdotonta, koska tällaista virusta ei ole ennen ollut, ja rokotetta ei ole vielä kehitetty virukseen kesällä 2020. On kuitenkin

tärkeää alkaa kehittämään elvytystoimintoja valtioille ja organisaatioille, jotta valtioiden taloudet saataisiin palautumaan ennalleen.

Euroopan keskuspankki kehitti arvopaperien osto-ohjelman avuksi talouden elvyttämiseen vuoden 2020 koronakriisin tilanteessa. PEPP eli Pandemic Emergency Purchase Programme kestää vuoden 2022 joulukuuhun saakka. Osto-ohjelman ideana on ostaa 1 350 miljardin euron edestä arvopapereita. Tämä kattaa kaikki samat arvopaperiluokat kuin aiempi osto-ohjelma Asset Purchase Programme (APP). Alla olevassa kuvassa on esitetty, kuinka PEPP laajensi osto-ohjelman tavoitetasoa. (Rehn, 2020; Eur-Lex, 2020)

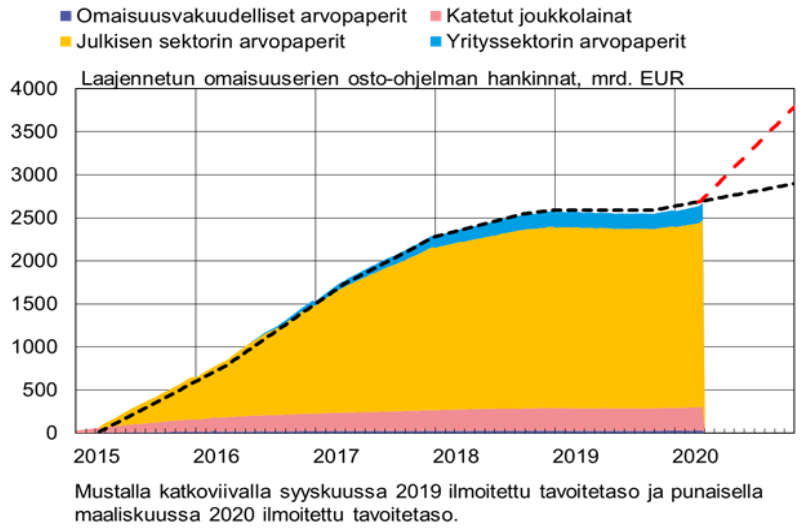

Kuva 7, PEPP-ohjelman muutos, (Rehn, 2020)

PEPP-ohjelmaa on tarkoitus jatkaa vuoden 2022 loppuun asti siten, että takaisin maksettava pääoma ostetuista omaisuuseristä sijoitetaan uudelleen kokonaan. PEPP-arvopaperisalkun pienentyessä vuoden 2020 tasosta tullaan tätä hallinnoimaan sen lisäksi, että rahapolitiikka säilyisi asianmukaisella tasolla. (Eur-Lex, 2020)

6.3.1 Suomen Pankki

Suomen Pankki aloitti koronakriisin aiheuttamien tappioiden pienentämiseksi yritystodistusostot muiden kansallisten ja euroalueen kriisitoimien lisäksi. Yritystodistusostojen arvo on noin miljardi euroa. Näiden yritystodistusten tarkoituksena on rahoituksen lisääminen yrityksille, mikä vähentää Suomessa työttömyyttä ja konkurssiin menevien yritysten määrää. Tämä myös parantaa yritystodistusmarkkinan likviditeettiä ja vahvistaa luottamusta tätä markkinaa kohtaan. (Rehn, 2020)

Suomen Pankki päätti aloittaa uudelleen toimintansa velkapaperimarkkinoilla vuonna 2020. Suomen Pankki sijoitti myös vuosina 2009-2018 kotimaisiin yritystodistuksiin. Tämän ohjelman koko oli noin 500 miljoona euroa ohjelman ensimmäisessä vaiheessa. Suomen pankin pääjohtaja Olli Rehn sanoi maaliskuussa vuonna 2020: *”Nyt tarvitaan nopeasti vaikuttavia toimia, joilla turvataan yritysten rahoitus, työpaikkojen säilyminen ja kotitalouksien selviytyminen koronapandemian paineessa. Suomen Pankki valmistelee kriisipakettia toimivaltaansa kuuluvien asioiden osalta yhteistyössä valtioneuvoston kanssa. Päätöksemme ovat linjassa eurooppalaisten ja kansainvälisten päätösten kanssa.”* (Suomen Pankki, 2020a)

6.3.2 Rahoitusvakausvirasto

Rahoitusvakausvirasto korvaa kuluttajille aiheutuneita tappiota, mikäli talouskriisi on vienyt pankin maksukyvyttömään kuntoon. RVV yhteistyössä Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan kanssa tekee päätöksen siitä, kuka on vastuussa korvauksen maksamisesta viiden arkipäivän kuluessa. Rahoitusvakausvirasto maksaa korvaukset talletussuojarahastosta. Talletussuojarahasto korvaa korkeintaan 100 000 euroon asti yhtä henkilö tai organisaatiota kohden. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.d)

Rahoitusvakausviraston talletussuojarahasto on koottu Suomessa rekisteröidyiltä pankeilta saaduista maksuista. Talletussuojarahaston jäseniä ovat ne pankit, jotka ovat saaneet toimiluvan Suomessa. (Rahoitusvakausvirasto, n.d.j) Kuvassa 8 on vaiheistettu, miten Rahoitusvakausviraston talletussuoja toimii pankin mennessä konkurssiin.

Kuva 8. Rahoitusvakausviraston korvausmenetelmä, (Rahoitusvakausvirasto, n.d.i)

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohditaan, miten opinnäytetyöprosessi sujui sekä miten oma osaaminen kehittyi opinnäytetyötä tehdessä. Lisäksi pohditaan kuinka vuoden 2020 koronakriisi vaikutti opinnäytetyön tekoon. Opinnäytetyöntekijä on itse tyytyväinen tämän työn tulokseen, millä saatiin kattavasti kerrottua taloudellisista kriiseistä, miten niissä toimitaan sekä kuinka paljon ne tulevat lopulta kustantamaan.

Opinnäytetyön tilaaja oli tyytyväinen opetusmateriaaleihin. Tilaaja sanoi, että työn tuotokset vastasivat tilaajan tarpeita sekä opinnäytetyöntekijä osasi ajatella kriittisesti sekä etsiä ja käyttää jo tutkittua tietoa aiheesta.

7.1 Yhteenveto

Tämän opinnäytetyön tuloksena saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin, joissa tutkittiin mitä talouskriisit ovat, mitä ne kustantavat sekä miten niissä toimitaan. Taloudellisia kriisejä on historian aikana ollut monia, mistä tunnetuin on globaali finanssikriisi vuonna 2008. Vuoden 2020 koronakriisi tulee luultavasti olemaan vähintäänkin yhtä tappiollinen kuin finanssikriisi. Taloudellisen kriisin ajan toiminta Suomen Pankissa ja Rahoitusvakausvirastossa osoittautui todella monipuoliseksi. Kriisin ajan toiminta lähtee liikkeelle varautumisesta mistä siirrytään kriisinhallintaan. Kriisinhallinnan jälkeen on aika aloittaa elpymistoimenpiteet, jotta valtio ja organisaatiot saadaan pelastettua kriisin aiheuttamilta tappioilta.

7.2 Opinnäytetyöprosessi ja oma osaaminen

Opinnäytetyön tekeminen oli tekijälle mielenkiintoinen haaste. Opinnäytetyöprosessi lähti käyntiin, kun toisen vuoden opinnot olivat puolivälissä. Aihetta etsittiin ensin omasta työstä, mutta alkuvuodesta 2020 koulun tietojärjestelmästä löytyi taloudellisia kriisejä koskeva aihe, mikä valikoitui lopulliseksi. Alkuvuodesta toimeksiantajan kanssa pidetty palaveri antoi lisäpotkua innostukselle ja opinnäytetyön aikataulua ryhdyttiin suunnittelemaan.

Toimeksiantaja antoi alussa aihe-ehdotuksia opinnäytetyöhön, joita alettiin rajaamaan käsitekartan avulla. Käsitekartta helpotti todella paljon löytämään mielenkiintoisimmat aiheet, joten tekijä voi suositella tätä tapaa aiheen rajauksessa. Opinnäytetyöprosessin aikana kesällä 2020 aiheet muuttuivat hieman, koska aiemmin valitut aiheet osoittautuivat hieman liian suppeiksi. Lopulliseen aiherajaukseen päästiin helposti ja Suomen Pankki sekä Rahoitusvakausvirasto osoittautuivat todella mielenkiintoisiksi tutkimuskohteiksi.

Opinnäytetyön tekijän oma tieto talouskriiseistä oli prosessin alussa omin sanoin kuvailtuna suppea verrattuna työn jälkeiseen tietoon. Alussa tietoa oli yleisistä asioista koskien tätä aihetta ja historiassa aiemmin olleista talouskriiseistä. Opinnäytetyön kirjoittaminen kannattikin siis aloittaa alusta missä käytiin läpi yleisesti taloudellisia kriisejä. Yleiskatsaus taloudellisista kriiseistä toi lisätietoa tekijälle, joka sen sijaan auttoi tekemään muita osioita työstä ja ymmärtämään näissä mainittuja toimenpiteitä. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi oli onnistunut ja opettavainen varsinkin äidinkielellisesti ja lähdekriittisesti. Myös tämän opinnäytetyön tekeminen on saanut tekijän käyttämään kirjastoja enemmän kuin ennen.

7.3 **Koronakriisin vaikutus opinnäytetyöhön**

Vuonna 2020 tullut COVID-19 eli koronavirus aiheutti talouskriisin maailmalle sekä viruksen torjuntatoimet sulkivat julkisia paikkoja loppukeväästä ja alkukesästä. Opinnäytetyön aihetta valittaessa koronavirus ei ollut vielä levinnyt Suomeen asti, joten aiheesta tuli vasta jälkikäteen todella ajankohtainen.

Opinnäytetyöprosessi ei vaikeutunut merkittävästi sen takia, että kirjastot olivat kiinni, koska materiaalia oli saatavilla verkossa kattavasti. Kirjastojen avauduttua työhön saatiin etsittyä myös painetusta kirjallisuudesta materiaalia. Koronavirus on ollut positiivinen tekijä työn lähteiden kannalta, sillä tähän työhön saatiin paljon tuoreita lähteitä.

Työn materiaalin saamiseksi ei käytetty haastatteluita, sillä materiaalia oli kattavasti. Koronavirus ei siis vaikuttanut haastattelujen saamiseen, mutta normaalitilanteessa olisi haastatteluja varmasti voinut olla materiaalin monipuolistamiseksi.

Opinnäytetyön ohjaus onnistui hyvin, vaikka prosessin aikana opinnäytetyöntekijä ja ohjaaja näkivät vain muutaman kerran kasvotusten. Ohjausaikoja onnistuttiin pitämään verkossa, joten työnteko ei jäänyt tästä kiinni.

LÄHTEET

Bondarenko, P. (n.d.). *Britannica, 5 of the World's most devastating financial crises.* Haettu 11.06.2020. https://www.britannica.com/list/5-of-the-worlds-most-devastating-financial-crises

Eur-Lex. (2020). *Euroopan keskuspankin päätös (EU) 2020/1143.* Haettu 17.08.2020. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D1143&from=EN

Euro & talous. (2018, a). *Euromaat toipuneet kriisistä eri tahdissa.* Haettu 11.07.2020. Kuva 3. https://www.eurojatalous.fi/fi/2018/1/euromaat-toipuneet-kriisista-eri-tahdissa/

Euro & talous. (2018, b). *Järjestelmäriskipuskuri voimaan*. Haettu 12.07.2020. https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2018/jarjestelmariskipuskuri-voimaan/

Euro & talous. (2020a). Lähihistorian talouskriisit mullistavat Suomen Pankin toimintaa rahoitusmarkkinoilla. Haettu 05.09.2020. https://www.eurojatalous.fi/fi/2020/4/lahihistorian-talouskriisit-mullistivat-suomen-pankin-toimintaa-rahoitusmarkkinoilla/

Euro & talous. (2020b). *Vihriälän ryhmä ja kriisiin vastaavan talouspolitiikan kolme vaihetta*. Haettu 15.08.2020. https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2020/vihrialan-ryhma-ja-kriisiin-vastaavan-talouspolitiikan-kolme-vaihetta/

EVA. (2020). *Talouskriisi on suomalaisten ykkösuhka.* Haettu 14.07.2020. https://www.eva.fi/blog/2020/06/30/talouskriisi-on-suomalaisten-ykkosuhka/

FInto, (n.d.). *Taloudelliset kriisit.* Haettu 02.06.2020. https://finto.fi/yso/fi/page/p6172

Gummerus, E. (2019). *EMG, Kriisi.* Haettu 11.06.2020. https://erkkagummerus.com/2019/02/04/kriisi/

Korkman, S. (2015). *Väärää talouspolitiikkaa*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Lehmus, M. (2020). *Koronakriisi – mitä nyt tiedetään?* Haettu 09.07.2020.

https://mooc.helsinki.fi/pluginfile.php/106543/mod_resource/content/0/Koronakriisi.pdf

Määttänen, N. (2020). *Kysyntä- ja tarjontasokit taloudessa.* Haettu 09.07.2020. https://mooc.helsinki.fi/pluginfile.php/108353/mod_resource/content/0/Kysynt%C3%A4-%20ja%20tarjontasokit%20taloudessa.pdf

Pohjola, M. (2019). *Taloustieteen oppikirja*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Rehn, O. (2020). *Eurokriisi ja sen opit,* haettu 01.07.2020. Kuva 7. https://www.suomenpankki.fi/globalassets/fi/media-ja-julkaisut/puheet/documents/kriisiopit_rehn_verkkoluento_03-04-2020.pdf

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.a). *Etusivu.* Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/etusivu

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.b). *Johto ja organisaatio*. Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/johto-ja-organisaatio

Rahoitusvakausvirasto, (n.d.c). *Kansainvälinen yhteistyö*. Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/kansainvalinen-yhteistyo

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.d). *Korvaustilanne.* Haettu 25.08.2020. https://rvv.fi/korvaustilanne

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.e). *Kriisinratkaisurahasto*. Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/kriisinratkaisurahasto

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.f). *Kriisinratkaisusuunnitelmien laadinta*. Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/kriisinratkaisusuunnitelmien-laadinta

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.g). Kriisinratkaisuvälineet. Haettu 19.08.2020. https://rvv.fi/kriisinratkaisuvalineet

Rahoitusvakausvirasto, (n.d.h). *Rahastot*. Haettu 19.08.2020. https://rvv.fi/rahoitusvakausrahasto

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.i). Talletussuoja. Haettu 02.09.2020. Kuva 8. https://rvv.fi/talletussuoja

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.j). *Talletussuojajärjestelmän piiriin kuluvat pankit.* Haettu 25.08.2020. https://rvv.fi/talletussuojajarjestelman-piiriin-kuuluvat-pankit

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.k). *Talletussuojarahastot*. Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/talletussuojarahasto1

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.l). *Tehtävät ja tavoitteet*. Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/tehtava-ja-tavoitteet

Rahoitusvakausvirasto. (n.d.m). *Tietoa virastosta*. Haettu 20.08.2020. https://rvv.fi/tietoa-virastosta

Rahoitusvakausvirasto. (2020). *Rahoitusvakausviraston toiminta osana pankkiunionin yhteistä kriisinratkaisumekanismia.* Haettu 27.08.2020. https://rvv.fi/documents/1871970/21317277/VTV_tarkastuskertomus_Rahoitusvakausviraston+toiminta+osana+pankkiunionin+yhteist%C3%A4+kriisinratkaisumekanismia/72f06bb1-e261-d20e-a0da-90ef9fae7836/VTV_tarkastuskertomus_Rahoitusvakausviraston+toiminta+osana+pankkiunionin+yhteist%C3%A4+kriisinratkaisumekanismia.pdf

Redwood V. (2020). *How quickly will the world economy rebound.* Haettu 10.07.2020. Kuva 4. https://www.capitaleconomics.com/publications/global-economics/global-economics-update/how-quickly-will-the-world-economy-rebound/

Suomen Pankki. (2016a). *Kriisinhallinta*. Haettu 05.06.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/rahoitusvakaus/kriisinhallinta/

Suomen Pankki. (2016b). *Rahahuolto*. Haettu 21.08.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/raha-ja-maksaminen/rahahuolto/

Suomen Pankki. (2016c). *Tehtävät*. Haettu 21.08.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/suomen-pankki/tehtavat/

Suomen pankki. (2016d). *Toiminta, arvot ja strategia*. Haettu 24.07.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/suomen-pankki/tehtavat/visio-ja-strategia/

Suomen Pankki. (2017a). *Yhteistoimintapöytäkirjat.* Haettu 29.06.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/rahoitusvakaus/kansainvalinen-yhteistyo/yhteistoimintapoytakirjat/

Suomen Pankki. (2017b). *Pääjohtaja Erkki Liikanen: 10 vuotta siitä, kun rahoitusmarkkinoiden turbulenssit alkoivat. Ne johtivat lopulta suureen finanssikriisiin.* Haettu 27.08.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/media-ja-julkaisut/puheet-ja-haastattelut/2017/10-vuotta-siita-kun-rahoitusmarkkinoiden-turbulenssit-alkoivat.-ne-johtivat-lopulta-suureen-finanssikriisiin/

Suomen Pankki. (2018). *Organisaatio.* Haettu 24.07.2020.

https://www.suomenpankki.fi/fi/suomen-pankki/organisaatio/

Suomen Pankki. (2019). *Vuosikertomus 2019*. Haettu 12.08.2020. https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/16985/Suomen-Pankki-Vuosikertomus-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomen Pankki. (2020a). *Suomen Pankki päätti uusista toimista yritysten ja kotitalouksien rahoituksen turvaamiseksi koronapandemian aikana*. Haettu 18.08.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/media-ja-julkaisut/tiedotteet/2020/suomen-pankki-paatti-uusista-toimista-yritysten-ja-kotitalouksien-rahoituksen-turvaamiseksi-koronapandemian-aikana/

Suomen Pankki. (2020b). *TIBER-FI-soveltamisohje*. Haettu 21.08.2020. https://www.suomenpankki.fi/fi/raha-ja-maksaminen/tiber-fi-soveltamisohje/

Taloussanomat. (2009). *Finanssikriisin hinta: 10 000 dollaria meitä jokaista kohden.* Haettu 07.08.2020. https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001646872.html

Turvallisuuskomitea. (2017). *Yhteiskunnan turvallisuustrategia.* Haettu 20.07.2020. Kuva 6. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf

Valtiovarainministeriö. (n.d.). *Talouspolitiikan lähtökohdat*. Haettu 12.07.2020. https://vm.fi/talouspolitiikan-lahtokohdat

Vihriälä V. (2020). *Millainen talouskriisi edessä.* Haettu 22.06.2020. Kuva 2. https://www.vesavihriala.fi/2020/03/millainen-talouskriisi-edessa/

Vilkka, H. & Airaksinen, T. (2004). *Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.